

UOT-94"19/..."

**MƏDƏNİYYƏTLƏRİN QARŞILIQLI
ƏLAQƏSİ VƏ QARŞILIQLI TƏSİRİ****S.A.ƏLİYEVƏ****AMEA-nın İnsan Hüquqları İnstitutu
Ibrahimova-gulzar@rambler.ru**

Mədəniyyətlər arasında münasibətlər dünya mədəniyyətinin inkişafında mühüm istiqamətlərdən biridir. Hər elmi-milli mədəniyyətin inkişafı və zənginləşdirilməsində digər xalqların mədəniyyətlərinin təsiri mühüm rol oynayır. Mədəniyyətlərin qarşılıqlı əlaqə və qarşılıqlı təsiri çoxşaxəlidir. Məqalədə bu məsələlər ətraflı təhlil edilir.

Açar sözlər: mədəniyyət, sivilizasiya, qarşılıqlı əlaqə, qarşılıqlı təsir, dialoq

Mədəniyyətlərin qarşılıqlı münasibətləri dünya mədəniyyətinin inkişaf tarixinin, eləcə də beynəlxalq münasibətlərin ən mühüm istiqamətlərindən birini təşkil edir. Dünya mədəniyyətinin məcmusunu təşkil edən milli və ya regional mədəniyyətlərdən heç biri boş yerdən yaranmır, əvvəlki nəsillərin mədəni nailiyyətlərinə söykənirlər. Tarixi inkişaf prosesində mədəniyyətin müəyyən ənənəvi elementləri zamanın sınağına tab gətirməyərək sıradan çıxır, digərləri əksinə həyatadavamlı olaraq inkişaf edir, mədəniyyətin yeni təzahürləri və nailiyyətləri ilə zənginləşirlər.

Heç bir mədəniyyət təcrid olunmuş şəkildə digər mədəniyyətlərin təsiri olmadan inkişaf edə bilməzlər. İstənilən xalqın mədəniyyətinin inkişafında və zənginləşməsində digər xalqların mədəniyyətlərinin təsiri böyük rol oynayır. Öz tarixi inkişafında xalqlar bir-birləri ilə mədəni təmasa girir, başqa xalqın mədəni nailiyyətlərinin elementlərini yaradıcı şəkildə əxz edirlər.

Mədəniyyətlərin qarşılıqlı əlaqəsi və təsiri müxtəlif və çoxcəhətli xarakter daşıyır. Başqa mədəniyyətin təsiri yerli mədəni ənənələrə və sosial-tarixi şəraitə cavab verirsə, asan qəbul olunur: digər hallarda milli və lokal mədəniyyətlərə xarici mədəni amillər ciddi təsir göstərə bilmir. Özgə xalqlarla, etnoslarla qarşılıqlı əlaqəyə girən xalqın mədəniyyəti müxtəlif mədəni təsir qatlarını özündə ehtiva edir. Müxtəlif tarixi şəraitdə, müxtəlif ölkələrdə, müxtəlif ənənələrə malik xalqlarda bu təsir müxtəlif forma və səviyyələrdə özünü göstərir. Əlbəttə, mədəni təsiri bəsit şəkildə, adi riyazi əməl kimi, mədəniyyətləri

toplamaq yolu ilə yeni mədəniyyətin yaranması kimi təsəvvür etmək olmaz.

Əxz edilən mədəniyyətlərin elementləri mexaniki olaraq yad mühitə keçirilmir, xalqın mentaliteti, yerli ənənələr nəzərə alınmaqla tənqidi surətdə emal edilir. Başqa mədəniyyətin yerli mədəniyyətə yad, qəbul edilməz digər elementləri isə tamamilə rədd edilir.

Mədəniyyətin özü, onun daşıyıcılarının həm öz mədəniyyəti, həm də əlaqədə olduqları digər mədəniyyətlər haqqında təsəvvürlərindən ibarət müəyyən informasiya potensialına malikdir. Tarixi inkişafı prosesində müxtəlif mədəniyyətlər arasında fasiləsiz informasiya mübadiləsi baş verir. Nəticədə də mədəniyyət, özünəməxsus milli ənənələr, inanclar, həyat tərz, dünyagörüşü ilə yanaşı beynəlmiləl elementləri də özündə birləşdirməyə başlayır. Ancaq eyni zamanda hər bir mədəniyyət digər mədəniyyətlərlə nə qədər sıx qarşılıqlı təsirdə olsa da, formaca milli xarakter daşıyır. Eyni zamanda onu da nəzərə almaq lazımdır ki, bu və ya digər xalqın mədəniyyətinə xas olan bəzi elementlər digər xalqlar üçün cəlbedici olmadığından milli çərçivədən çıxıb bilməyirlər. Ən yaxşı halda onlar yalnız mütəxəssislərə (ədəbiyyatçılara, sənətşünaslara, etnoqraflara, mədəniyyətşünaslara və s.) məlumdurlar. Lokal mədəniyyətin daha əhəmiyyətli elementləri isə milli mədəniyyətin sərhədlərini aşaraq dünya mədəniyyətinin ayrılmaz hissəsinə çevrilib və onun zənginləşməsinə böyük töhfələr verirlər. Bu baxımdan mədəniyyətin milli və beynəlmiləl aspektləri arasında qırılmaz qarşılıqlı əlaqə mövcuddur. Yalnız humanist ideyaları, ümumbəşəri dəyərləri özündə əks etdirən mədəniyyət nümunələri dünya əhəmiyyəti daşıya bilər, digərləri isə əksinə, taleyin sınağına tab gətirməyərək yaddaşlardan silinirlər.

Öz növbəsində ümumdünya mədəniyyətinin beynəlmiləl əhəmiyyətli hadisələri milli mədəniyyətlərin inkişafına güclü təkan verir, onun zənginləşməsində etalon rolunu oynayır. Əlbəttə, dünya mədəniyyətinin milli mədəniyyətlərin inkişafına təsiri, onların özləri qədər də mürəkkəb və çoxcəhətli hadisədir. Qeyd edildiyi kimi, xalqlar və onların mədəniyyətləri, dünya mədəniyyətinin heç də bütün elementlərini qəbul etmirlər. Bu, xalqın ənənələrindən, inanclarından, psixologiyasından, həyat tərzindən, hətta hökumətlərin mədəniyyət siyasətindən çox asılıdır. Bir qayda olaraq, yad mədəniyyətin yerli ənənələrə zidd olmayan elementləri mənimsənilir, həmin ənənələrə uyğun olaraq dəyişilir və transformasiya edilir.

Tarixi inkişaf prosesində müxtəlif mədəniyyətlər arasında fasiləsiz informasiya mübadiləsi gedir ki, bu mübadilə nizamsız (spontan) və məqsədyönlü səciyyə daşıya bilər. Müxtəlif dövrlərdə və şəraitdə mübadilənin intensivliyi, məzmunu, forma və istiqamətləri hər bir mədəniyyət üçün fərqli xarakter ola bilər ki, bu da mədəniyyətin inkişafında bütöv bir dövrü və onun informasiya potensialının xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.

Tarixən iki və bir neçə solumun mədəni dialoqu müxtəlif yollarla həyata keçirilirdi. Müxtəlif mədəni-iqtisadi tiplərə mənsub solumlar arasında (məsələn, oturaq və köçəri cəmiyyətləri götürək) fəal qarşılıqlı təsir prosesi

gedirdi. Müəyyən amillərin təsiri altında (müharibələr, epidemiyalar və s.) bu dialoq müvəqqəti kəsilsə də, iqtisadi, sosial, mənəvi və mədəni sahələrdə özünəməxsus simbioz şəraitində həmişə davam etmişdir.

Dialoq təkcə qonşu xalqlar arasında deyil, dünyanın müxtəlif regionlarında yaşayan xalqlar arasında da getmişdir. Müntəzəm ticarət-iqtisadi əlaqələr, müxtəlif dinlərə malik insanların missionerlik fəaliyyəti, əkinçilik, sənətkarlıq, yazı, memarlıq nümunələrinin əxz edilməsi, bir-birindən uzaqda yaşayan xalqlar arasında mədəni-mənəvi mübadilənin inkişafına, mədəniyyətin yayılmasına və dialoquna öz müsbət təsirini göstərirdi.

Nəzərə almaq lazımdır ki, bir-birilə qarşılıqlı əlaqəyə girən mədəniyyətlər deyil, müxtəlif mədəni cəmiyyətlərə mənsub olan insanlardır. Elə insanların özləri bir qayda olaraq müxtəlif mədəniyyətlərə mənsub olduqlarına görə deyil, onları maraqlandıran konkret problemlərə və onların həlli ilə bağlı öz söylərini birləşdirmək məqsədi ilə qarşılıqlı əlaqələr qururlar. Ona görə də, A.Hüseynov mədəniyyətlərin qarşılıqlı münasibətlərini fərdlərin və şəxsiyyətlərin qarşılıqlı münasibətlərinin modeli əsasında həyata keçirilməsini zəruri hesab edir və qarşılıqlı hörməti bu münasibətlərin əsası olduğunu qeyd edir. İnsanlar kimi mədəniyyətlər də müxtəlif ola bilirlər, lakin onların dəyər statusu eynidir. İnsan və mədəniyyət bir-biri ilə qırılmaz surətdə bağlıdır. İnsan nədirsə, onun mədəniyyəti də o cürdür. Onun həyat tərzi, maraq və məqsədləri tərbiyə aldığı mədəni mühitdən birbaşa asılıdır.

Bəşəriyyətin bütün tarixi ərzində müxtəlif sivilizasiyalar və mədəniyyətlər etnik dövlət hüduqlarını aşaraq bir-biri ilə kontakta girmişlər. Hər mədəni tipin özünəməxsus tarixi mənşəyi, nailiyyətləri, üstünlükləri və çatışmazlıqları vardır. Tarix onu da sübut edir ki, müxtəlif mədəniyyətlər arasında mübadilə və təmaslarla yanaşı münaqişələrə gətirib çıxaran ziddiyyətlər, qarşıdurmalar da mövcud olmuşdur. Qədim dövrlərdən indiyə qədər müxtəlif xalqlar və millətlər arasındakı qarşılıqlı nifrət, düşmənçilik və münaqişələr təkcə bu xalqlara saysız-hesabsız zərər və izzətə gətirməmiş, həm də bütün dünyada inkişafa, sabitliyə mənfi təsir göstərmişdir. Bəşəriyyət bunu unutmamalıdır. Egoşentrik yanaşma, milli separatizm və milli müstəsnalığa sövq edən hərəkatlar tarixin gedişinə zidd olmaqla bərabər, həm də bəşəri barışa və tərəqqiyə qarşı yönəlmiş hərəkatlardır.

Mədəni mübadilələr, mədəniyyətlərin yayılması həm də ona gətirib çıxarırdı ki, müxtəlif mədəni sistemlərin toqquşması zamanı hər mədəniyyətə xas olan spesifik, xarakterik xüsusiyyətlərin qorunub saxlanması ilə yanaşı onların qarşılıqlı mənimsənilməsi, özünü küləşdirilməsi də baş verir və beləliklə, hər bir mədəniyyətdə digər mədəniyyətlərdən götürülmüş xüsusiyyətlərin olduğu müasir dünya nizami sistemi formalaşdırdı. Bunu müasir regional və milli mədəniyyətlərin inkişafı da təsdiq edir. Avropa mədəniyyəti bu günə qədər öz həyatiliyini, mötəbərliyini ona görə qoruyub saxlaya bilmişdir ki, digər mədəni elementləri qəbul etməyi və dərk etməyi bacarmış, daim zənginləşmiş və yeniləşmişdir.

Analoji proseslər Çin mədəniyyətində də özünü göstərir. Məlumdur ki, Hindistanda təşəkkül tapmış buddizm Çində daha geniş şəkildə yayılmış, burada fəlsəfi fikrin, dinin, incəsənətin, ədəbiyyatın inkişafına böyük təsir göstərmişdir. “Yad” mənşəli olmasına baxmayaraq məhz Çində buddizm çiçəklənmiş və Hindistandan daha artıq dərəcədə yayılmışdır. Hind buddizminin Çin mədəniyyəti ilə birləşməsi nəticəsində onun bir növ “çinliləşməsi” baş vermiş, yeni fəlsəfi məktəblər, dini cərəyanlar yaranmış və onlar da öz növbəsində Koreyaya və Yaponiyaya yayılaraq, öz növbəsində onların milli mədəniyyətlərinə böyük təsir göstərmişlər (2).

Başqa mədəniyyətlərə diqqət, onların nailiyyətlərinin yaradıcı surətdə əxz edilməsi mədəniyyətlərin qarşılıqlı təsir imkanlarını daha da artırır, qarşılıqlı mədəni mübadilələr və bunun əsasında formalaşan qarşılıqlı hörmət və tolerantlıq müasir dünya nizamının əsas elementlərindən biri olmaqla yanaşı, onun tarazlı inkişafını təmin edə biləcək əsas şərtinə çevrilir.

Beynəlxalq münasibətlər tarixinin təhlili göstərir ki, müasir regional sivilizasiyaların əsası kiçik etnosların qarşılıqlı münasibətləri ilə qoyulmuşdur. Amerika alimi L.A.Samovarin belə bir fikri ilə razılaşmamaq olmaz ki, bəşəriyyət öz tarixini kiçik etnoslar arasındakı təmas mübadilələrdən başlamış və bu proses sonradan regional sivilizasiyaların təşəkkül tapmasına səbəb olmuşdur (3, 44-45).

Müasir beynəlxalq münasibətlərin tarixi həm də onu sübut edir ki, mədəni əməkdaşlığın inkişafı dövlətlər arasında qarşılıqlı anlaşmanın əldə edilməsinin ən səmərəli vasitələrindən biridir.

Hazırda iqtisadi qloballaşmanın sürətli inkişafı dövründə mədəniyyətlərin qarşılıqlı təsir səviyyəsi də getdikcə yüksəlir. Mədəniyyətlərarası mübadilənin görünməmiş miqyas aldığı indiki şəraitdə müstəqilliyə can atan istənilən mədəni sistem üçün öz əlahiddəliyini, təcridliliyini saxlamaq getdikcə çətinləşir. Mədəniyyətlərarası mübadilənin genişlənməsi şəraitində bir tərəfdən qlobal proseslərin mədəni sistemlərə təsiri getdikcə artır, digər tərəfdən isə bu mübadilələr qloballaşma prosesinin hərəkətverici qüvvəsinə və məzmununa çevrilirlər.

Müasir kommunikasiya və rabitə növlərinin sürətli inkişafı insanlar arasındakı əlaqələrə əngəl olan maneələri aradan qaldırmaqla mədəniyyətlərarası ünsiyyət üçün böyük imkanlar yaradır, mədəni təmaslar və mübadilələr görünməmiş vüsət alır. Ticarətin, qlobal turizmin, sərmayələrin, millətlərarası mədəni əlaqələrin, əhali miqrasiyasının inkişafı öz növbəsində mədəniyyətlərarası kommunikasiyanın miqyasını daha da genişləndirir. Kütləvi informasiya vasitələrinin sürətli inkişafı, onların milli sərhədləri aşması insanlara daha çox məlumat almaq, digər millətlərin və cəmiyyətlərin mədəni xüsusiyyətləri ilə daha yaxından tanış olmaq, onların nailiyyətlərindən faydalanmaq üçün real imkanlar yaradır.

Müasir dünya həm də bütün bəşəriyyət üçün qlobal xarakterli real təhdidlərin və təhlükələrin artdığı bir dünyadır. Kütləvi qırğın silahlarının yayılması, transmilli cinayətkarlıq, etnik və regional münaqişələr, separatizm,

demoqrafik, ekoloji, enerji və ərzaq problemləri kimi qlobal təhlükələrin aradan qaldırılmasında mədəniyyət və mədəniyyətlərarası dialoq mühüm rol oynaya bilər. Artıq bütün ölkələr bu problemləri yalnız birlikdə, qarşılıqlı anlaşma və qarşılıqlı əməkdaşlıq yolu ilə həll etməyin mümkünlüyünü dərk etməkdədirlər. Bu isə öz növbəsində mədəni təmasların və dialoqun daha fəal surətdə həyata keçirilməsini zəruri edir.

Mədəni sistemlərin qarşılıqlı nüfuz etməsi və qarşılıqlı əlaqəsi müxtəlif mədəniyyətlər arasındakı fərqləri heç də inkar etmir. Başqa mədəniyyəti olduğu kimi qəbul etmək, onun bütövlüklə təqlid edilməsi və ya tamamilə onun içində ərinməsi demək deyildir. Tarixi inkişaf baxımından götürsək başqa mədəni sistemlərə məxsus elementlərin mənimsənilməsi mədəniyyətinin öz hüdudları çərçivəsində baş verir və bu zaman ən dəyərli elementlər özünü külləşdirilir. Bunu elə özünəməxsus Azərbaycan incəsənətinin tarixi də sübut edir. Məsələn, xalqımızın musiqi mədəniyyətinin ən qiymətli sərvətlərindən olan muğam sənəti, bir çox çalğı alətləri (tar, kamança) həm də qonşu xalqların – ərəblərin, iranlıların mədəni sərvəti sayılır. Lakin məhz Azərbaycanda onlar daha geniş inkişaf etmiş, təkmilləşdirilmiş, milliləşdirilərək milli-mənəvi dəyərlər sistemimizin ayrılmaz hissəsinə çevrilmişdir.

Digər mədəniyyətlərin mütərəqqi elementlərini əxz edən milli mədəniyyət daha da inkişaf edərək yeni ideyalarla, istiqamət və formalarla zənginləşir. Bunu Avropa mədəniyyətinin tarixi də əyani sübut edir. Antik yunan mədəniyyətinin əvvəlcə Qədim Misirdə yayılmış, burada çiçəklənmiş və zənginləşmiş, sonra isə Qərbi Avropada yayılaraq müasir Avropa mədəniyyətinin təşəkkül tapmasında əsas rol oynamışdır.

Mədəniyyətlərin qarşılıqlı təsiri və qarşılıqlı zənginləşməsi məsələsinə böyük nəzəriyyəçi və professional tarixçi olan Heydər Əliyev də xüsusi diqqət yetirir.

Heydər Əliyevin qeyd etdiyi kimi, eramızdan əvvəl I minilliyin sonunda eramızın I minilliyinin əvvəllərində Azərbaycan müxtəlif mədəniyyətlərin və dinlərin təsirinə məruz qalmış, bunun nəticəsində tarixən ölkəmizdə müxtəlif dinlərə münasibətdə yüksək toleranqlıq, dözümlülük mühiti yaranmışdır. Yunan-Roma mədəniyyəti, bütün antik sivilizasiyanın güclü təsiri altında inkişaf edən elm, ədəbiyyat və incəsənətimiz çox erkən dövrlərdə özünəməxsus forma və məzmunla malik olmağa başlamışdır. Heydər Əliyev müxtəlif mərhələlərdə zəngin mədəniyyətimizin formalaşmasına zərdüştlüyün, yəhudi, xristian, həm də islam mədəniyyətinin təsir göstərdiyini vurğulayır və qeyd edirdi ki, Azərbaycan müxtəlif siyasi baxışların, iqtisadi münasibətlərin, dövlətçilik formalarının təsirini öz üzərində hiss etmişdir (1, 88).

Mədəniyyətin digər mədəni əsasda inkişafı çox geniş yayılmış tarixi-mədəni hadisədir. Mədəniyyət digər mədəni nailiyyətləri mənimsəməklə əvvəlki inkişaf məcrasından çıxaraq yeni, daha mütərəqqi “məhsul verməyə” başlayır. Qarşılıqlı mədəni mənimsəmələr təkcə unifikasiya və sintez prosesi kimi deyil, həm də müxtəlif şəraitdə yeniliyin yaranması prosesi kimi də qəbul

edilməlidir. Başqa sözlə, yeniliyin meydana çıxması, tərəqqi ancaq müxtəlifliklərin mövcudluğu şəraitində mümkündür və əksinə, yekcinsliyin mövcud olduğu, hərəkətin olmadığı şəraitdə inkişafdan, tərəqqidən danışmaq yersizdir.

Dünya çoxçalarlıdır. Hər bir xalqın, ölkənin öz tarixi, öz mədəni-mənəvi dəyərlər sistemi mövcuddur. Onlar eyni zamanda müxtəlif iqtisadi inkişaf səviyyəsinə, sosial həyat tərzinə görə fərqlənirlər. Bu fərqlilik, müxtəliflik dünyanın çoxçalarlılığının əsas təzahürü olmaqla, həm də tərəqqinin əsas hərəkətverici qüvvəsidir. Qədim Çin misalında deyildiyi kimi əgər vəhdət (harmoniya) yenilik yaranmasına gətirib çıxarırsa, yekcinslik (unfikasiya) irəliyə doğru hərəkətin qarşısını alır. Əlbəttə, bu, bütün bəşəriyyətin dəyərlər sistemində bəzi ümumi kriteriyaların olduğunu heç də istisna etmir. Lakin bu ümumi kriteriyalar belə müxtəlif regionlarda və xalqlarda müxtəlif cür dərk edilir və qəbul edilir.

Sivilizasiyaların, mədəniyyətlərin dinc, yanaşı yaşamasına nail olmaq üçün hər bir xalqın öz dinini, sosial modelini və həyat tərzini seçmək hüququ və azadlığı tanınmalı, müxtəlif mədəniyyətlər, həyat təzləri, siyasi sistemlər, dinlər arasında qarşılıqlı hörmət və qarşılıqlı anlaşmaya nail olunmalı, bunun üçün isə mədəniyyətlərin bərabərhüquqlu dialoqu, onların ən dəyərli və mütərəqqi dəyərlərinin azad mübadiləsi və mənimsənilməsi təmin edilməlidir.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, hər bir mədəniyyət özünü zənginləşdirmək üçün başqa mədəni elementlərin mənimsənilməsinə ehtiyac duyur. Bu, həm də onun daşıyıcılarının, mədəniyyət subyektlərinin özlərini daha yaxşı dərk etməyə, öz inkişafı üçün başqa mədəniyyətlərlə müqayisə etmək üçün zəruridir. Bunun üçün isə, dünyaya daha geniş gözlə baxmaq, digər mədəniyyətlərə malik, mentaliteti, həyat təzi fərqli olan insanların mənəvi dünyasını başa düşməyə çalışmaq lazımdır. Müxtəlif xalqların, konfessiyaların dinc yanaşı yaşamasını təmin etmək, bəşər sivilizasiyasının çoxçalarlılığını qoruyub saxlamaq üçün onlar arasında qarşılıqlı etimad və inamın möhkəmləndirilməsinə ehtiyac duyulur. Bunun üçün digər mədəniyyətin nümayəndələrinə qərəzli münasibət və yanlış təsəvvürlər, yad mədəni dəyərlərin zorla qəbul etdirilməsi cəhdləri, bir mədəniyyətin digərlərindən üstünlüyü haqqında qeyri-humanist fikirlər qətiyyətlə rədd edilməlidir.

Bu gün yenidən dirçəlməsinə ciddi cəhdlər göstərilən “sentrizm”lər, başqa “izm”lər, mədəni hegemoniya ilə bağlı iddialar sülhün bərqərar olunmasına deyil, xalqlar arasında nifaqın, etimadsızlığın güclənməsinə xidmət edir.

Hərbi, siyasi, iqtisadi, texnoloji, informativ vasitələrlə, zorakı metodlarla başqa xalqların həyatına müdaxilə etmək və öz həyat dəyərlərini, ideyalarını, təsəvvürlərini onlara zorla qəbul etdirmək cəhdləri müasir dünyada yol verilməz siyasət kimi lənətlənməli və pislənməlidir.

Müxtəlif mədəniyyətlərin nümayəndələri öz dəyərlər, ənənələr sisteminin, həyat tərzinin çərçivələrini aşmağı bacarmalı, qarşılıqlı anlaşma nümayiş etdirməli, bütün bəşəriyyətin gələcəyi naminə qlobal problemləri həll etmək üçün bərabər hüquqlu tərəfdaş kimi dialoqa girməlidirlər.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliyev H. Azərbaycan XXI əsrin və üçüncü minilliyin aynığında. Bakı, BDU, 2001, 129 s.
2. Дайюнь Ю. О многообразии развития культур //www.peopledaily.com.en
3. Самовар Л.А. Межкультурная коммуникация. М.: Слово, 1988, 264 с.

ВЗАИМОСВЯЗЬ И ВЗАИМОВЛИЯНИЕ КУЛЬТУР

С.А.АЛИЕВА

РЕЗЮМЕ

Взаимоотношения культур составляет одно из важных направлений развития мировой культуры. В развитии и обогащении каждой научно-национальной культуры большую роль играет влияние культур других народов. Взаимосвязь и взаимовлияние культур носят многогранный характер. В статье подробно анализируются эти вопросы.

Ключевые слова: культура, цивилизация, взаимосвязь, взаимодействия, диалог

THE INTERRELATION AND MUTUAL INFLUENCE OF CULTURES

S.A.ALIYEVA

SUMMARY

The relation between cultures is one of the important directions of the development of the world culture. The influence of cultures plays an important role in the development and enrichment of every national science and culture. The interrelation and influence of cultures are multifaceted. The article analyzes these problems in details.

Keywords: Culture, civilization, dialogue, interrelation, mutual influence